

האדמו"ר מהאלמין רבי שלום יהודה גראס שליט"א חיבר למעלה מאלף ספרים על כל מקצועות התורה

זוהר הצלה

חלק ה

ובו שאלות ותשובות לעם ישראל

מבואר בחז"ל גודל מצות תוכחה ומחאה וחיוב הערבות על כל אחד ואחד מישראל למחות ביד עוברי עבירה, בכל הש"ס בבלי ירושלמי מדרשים זוה"ק, ספרי הראשונים וגדולי אחרונים.

אור הזוהר 282 * אלול תשע"ג

מפעל הזוהר העולמי טל: 0527651911

על מי שלא לומד ומי שלא אומר ללמוד, טוב ליה דלא אתברי בעלמא! ונחשב לו כאילו החזיר את העולם לתהו ובהו וגורם עוני בעולם ואורך הגלות! ובתיקון ל' כתב, שהם גורמים עניות וחבר וביזה והרג ואבדון בעולם, וגורמים לרוחו של משיח שילך מהעולם ולא ישוב! (וכן איתא במס' שבת ל"ג [ע"פ הגר"א בתיקון ל]). - היוצא מכל זה שכל מי שאינו לומד את ספר זוהר הקדוש, הרי גורם לבזה הרב הרג ואבדון לעולם, ואלו עבירות שבין אדם לחבירו שאפילו יום הכיפורים אינו מכפר עליהם, (ס' איפה שלימה). ובאופן כזה אין באפשרותו לקיים עד שירצה את חבירו, מחמת שנאבדו כבר רח"ל. - וכבר יצאו גדולי ירושלים (בראשות כ"ק מרן הגר"ח זוננפלד זצ"ל) וגם הגה"צ חברי הביד"ץ של עדתנו וחתמו בקריאת קודש (תרפ"א, ותרצ"א ותשס"ב-ד) ללמוד את זוהר הקדוש על הפרשה מידי שבוע, ועל כל פנים דף אחד של זוהר ביום.

על כן אנו קוראים לכל המנהיגים, רבנים וראשי ישיבות שליט"א וראשי כוללים שכל רב וראש ישיבה ראש כולל מניד שיעור ומשפיע, שינהג ללמוד בכל יום בבית מדרשו עם כל קהילתו לפני התפילה או אחרי התפילה עמוד אחד זוהר, שלוקח רק דקה, לישועת כלל ישראל, וכן כל בחור בישיבה ואברך ככולל ילמוד לפני התפילה או אחרי התפילה עמוד אחד זוהר ביום. וכן המלמדים ילמדו עם תלמידיהם בכל יום עמוד אחד לפני התפילה כמו"ש בווה"ק (פ' וירא קיח), קרוב לימות המשיח אפלו נערים ידעו נסתרות, וז"ל בתרגום ללשון הקודש: אמר להם רבי שמעון: אין רצונו של הקדוש ברוך הוא בזה שיתגלה לעולם כל כך. וכשיהיה קרוב לימות המשיח, אפילו נערים שבעולם עתידים למצא נסתרות של החכמה ולדעת על ידו קצים וחשבונות, ובאותו הזמן יתגלה לכל.

בוא וראה מה שאמרו חז"ל בירושלמי על שלמה המלך שהיה קודש קדשים, וטעה ועבר על ציווי התורה של לא ירבה... ובגלל זה נטרד ממלכותו: (ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו): תני רבי שמעון בן יוחי עלה ספר משנה תורה ונשתטח לפני הקב"ה, אמר לפניו רבון העולם, כתבת בתורתך כל דייתיקי שבטלה מקצת בטלה כולה, והרי שלמה מבקש לעקור יו"ד ממני, אמר ליה הקב"ה ואלף כיוצא בו בטילין, ודבר ממך אינו בטל, עכ"ל. ואם כן אפילו הגדולי ישראל הכי הכי גדולים אין יכולים לבטל את אחת מן התורה בין תורה שבכתב ובין תורה שבעל פה, ובזוה"ק מצוה אותנו ללמוד זוהר לכל ישראל כדי שנזכה לתשובה אמיתית באהבה תשובה עילאה ונגאל ברחמים, ואם לא שומעים בקול משה רבנו, "אמר ליה הקב"ה שלמה ואלף כיוצא בו בטילין, ודבר ממך אינו בטל". בוא וראה מה דכתבו בזו"ה פ' נח שכל ענין הגאולה והתשובה תלוי על רישי בנישתא, ואם כן, צריכים כולם להורות לישראל שילמדו זוהר הקדוש, כי אנו מאמינים בני מאמינים שמשה רבנו הוא אדון כל הנביאים, ונבואתו אמת, ולא תשתנה לעולם ח"ו. ובזכות התנא האלוקי הרשב"י תעמוד לכל ישראל להושע בכל הישועות והנחמות, ובדא יפקון מן גלותא ברחמי, אכ"ר.

שאלה: למה הרב כותב באופן חמור וקיצוני כל כך, נגד כל הרבנים הגדולים והראשי ישיבות, וארגונים של מחזירי בתשובה? - **תשובה:** הזוהר בפרשת בראשית דף כ"ח: אומר שכל הת"ח שלא רוצים ללמוד זוה"ק הם הולכים נגד משה רבינו. ועיי"ש בבאור המקדש מלך.

שאלה: למה הרב אומר שדווקא הם אחראים על כל האסונות והצרות? - **תשובה:** בתיקוני זוהר תיקון ל' כתוב על מי שלא רוצה שילמדו זוהר הקדוש: "אוי להם שגורמים עניות וחרב ופגז והרג ואבדון בעולם, וחרות הוא שמסתלקת היא רוח המשיח".

שאלה: למה יש בחורים שמתקלקלים? - **תשובה:** המהרח"ו כתב בהקדמה לעין חיים שמי שלא רוצה ללמוד זוה"ק עליהם אמר הפסוק: "יָבֵל הַנְּבָעוֹת הַתְּקַלְקְלוּ" אלו הבחורים התלמידים הקטנים שרואים את מלמדיהם שאינם רוצים ללמוד זוה"ק ותורת הסוד, על כן נבעות אלו ונתקלקלו וילבם שרש פורה ראש ולענה ועלתה בהם חלודת טיט ורפש לקפר בתחמת האמת... ואין ספק כי לא יהיה להם חלק בעולם הפא פנוקר בזהר. ועוד כתב שם, כי הכל תלוי בעסק החכמה הזאת, ומניעתנו מלהתעסק בה היא גורמת אחר ועכוב בגין בית מקדשנו ותפארתנו.

שאלה: למה גזירת הגיוס באה? ומי אשם בזה? - **תשובה:** כבר לפני מאה שנה בשנת תרע"ד, תחילת מלחמת העולם הראשונה, כבר כתב המקובל האלוקי רבי יהודה פתייה זי"ע שאחרי שנתמעט לימוד זוהר והקבלה בעולם נגזרו גזירות הגיוס ועוד צרות משונות רח"ל.

שאלה: גזירת הקיצוצים הכלכליים, מי יכול להינצל ממנה? **תשובה:** בזוהר הקדוש כתוב שלפני ביאת המשיח הערב רב יעשה צרות ודוחק גדול ללומדי התורה, ויקח מהם מיסים קשים, ובזוה"ק ברעיא מהימנא כתוב שלומדי זוהר בהם אין ניסיון, והם נגאלים ברחמים, כי הם אהוביו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. ובקצת פבר הרעיא מהימנא [הוא משה רבנו ע"ה] קצנה אותנו ללמוד זוהר הקדוש דנקא, כי תורת הרשב"י מאיר עד סוף הדורות, וצריך ללמוד ללא הפסק ולא לתת מנוחה לקדוש ברוך הוא עד שיגאלנו (זוהר פנחס ריש).

אחינו בית ישראל, עת צרה היא ליעקב, ואין לשקוט בעת הזאת, ידוע לכל שאנו נמצאים עכשיו בסוף הגלות, ורוב הסימנים שכתבו חז"ל בעקבתא דמשיחא כבר נתקיימו, וצרות רבות וגזירות קשות פוקדות את ישראל בארץ הקודש ובעולם כולו, ובפרט הגזירה הנוראה על בחורי ישראל והחינוך הטהור, עם ישראל זקוק לרחמי שמים מרובים, ומן השמים מעוררים אותנו לתשובה, ואין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים. - לכן חובה קדושה על כל אחד ואחד ללמוד פרד"ס בכל יום ויום (הארז"ל בשעה"מ), ובלמוד זוהר הקדוש יוצא ידי חובת לימוד הקבלה (כף החיים ס' קנ"ה). כי אם מחסרים את חלק הסוד הרי גורמים פיוד ח"ו בעולמות העליונים והרי לימודם פגום, וכפי שנכתב בתיקוני זוהר (תיקון מג)

כז

צדיקים ומנהיגים שבדור צריכין למחות ולהתבזות ולסבול הכאות מישראל

בתנחומא פ' תזריע כתב וז"ל: אמר לו הקב"ה לגבריאל לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו כדי שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה וימותו מיד ועל מצחם של רשעים תיו של דם כדי שישלטו בהם מלאכי חבלה נכנסו קטיגורי' לפני הקב"ה אמרה לפניו רבש"ע מה נשתנו אלו מאלו א"ל הקב"ה הללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים אמרה לו הי' בידם למחות ולא מיחו אמר לה גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא היו מקבלין מהם, אמרה לפניו רבש"ע אם לפניך גלוי וידוע, לפניהם מי גלוי, לפיכך הי' להם למחות ולהתבזות עבור קדושת שמך ולקבל על עצמם ולסבול הכאות מישראל כמו שהיו הנביאים סובלין מישראל שהרי ירמיי' סבל כמה צרות מישראל וישעי' כמו כן דכתיב (ישעיה נ) "גוי נתתי למכים ולחיי למורטים" ושאר הנביאים, מיד חזר הקב"ה ואמר למלאכי חבלה זקן ובחור ונשים וטף תהרגו למשחית, עכ"ל.

קפצה קטיגורי' לפני הקב"ה ואמרה רבש"ע מפני מה אתם חס עליהם, איזה מהם נפצע מוחו עליך, איזה מהם נתן נפשו על קדושת שמך, באותו שעה אמר הקב"ה יפה למדה קטיגורי' הה"ד "וממקדשי תחלו" עכ"ל. (ילקוט יחזקאל קפיטל ט' סימן שמ"ט)

כט

קח את כל ראשי העם והוקע אותם, בראשי העם תלה על שלא מחו בבני אדם. (תנחומא בלק יט)

ל

אם תלמיד מוחה ורבו אינו מוחה - לעתיד התלמיד גבוה מרבו ... דרב יוסף ברה דרבי יהושע בן לוי שראה עולם הפוך עליונים למטה ותחתונים למעלה, פרש רבנו חננאל דאמרו הגאונים שקבלה בידם רב מפי רב דעולם הפוך היינו שראה שמואל דהוה יתיב קמה דרב יהודה תלמידה משום דמחה ברבו שמואל בפרק במה בהמה (שבת דף נה). גבי היא אתתא דאתיא קמה דשמואל ולא אשגח בה, אמר לה רב יהודה לית לה למר אוטם אזנו מזעקת דל וגוי', עד כאן לשונו, והוא איום ונורא. (תוס' בבא בתרא דף י: ד"ה עליונים) ראה עד היכן הדברים מגיעים ששמואל שהיה גדול הדור הוצרך לסבול עלבון בעולם הבא שישב לפני תלמידו רב יהודה כתלמיד לפני רבו רק משום עובדא יחידית זו שמחה רב יהודה בשמואל רבו.

לא

כל שבידו למחות ואינו מוחה - כל הדמים שנשפכין על ידו הם ומי הרג אותם? פנחס, שהיה ספק בידו למחות ולא מוחה, וכל מי שספק בידו למחות ואינו מוחה להחזיר ישראל למוטב כל דמים שנשפכין בישראל נשפכין על ידיו. (ילקוט שופטים סח)

לב

הגזירה חלה רק על מי שיש בידו למחות ... וכי כל בני אדם אינם מתים אלא ללמדך שאין הגזירה אלא על מי שיש בידו למחות ולא מוחה, עכ"ל. (ילקוט רות עה"פ וימת אלימלך)

לג

כל העונש שאבנר נענש הוא מפני שהיה בידו למחות ולא מיחה מפני מה נענש אבנר יש אומרים על ידי שהיה בידו למחות בנוב עיר הכהנים ולא מיחה, עכ"ל. (ילקוט שמואל א' ס"י קל"ג)

וכן הוא בילקוט תהלים (עה"פ יכרת ד' כל שפתי חלקות) וז"ל: במערבא אמרי לשון תליתאי דקטלי תלתא למספרו ולמקבלו ולנאמר עליו ר' יהושע אומר מצינו שהרג ארבעה בימי שאול, דואג שאמרו, שאול שקבלו, ונוב עיר הכהנים שנאמר עליהם, **ואבנר בן נר שספק הי' בידו למחות ולא מיחה** ר' זעירא שלח ואמר לי' לר' סימאי **סיפק בידך למחות למה אין אתה מוחה** א"ל **איני אלא מן הנאנחים והנאנקים** א"ל ר' זעירא ולא מהם התחילה הדין, עכ"ל. (ילקוט תהלים יב ס"י תרנ"ו)

לד

מרדכי היהודי מוחה שלא ישתתפו בסעודת אחשוורוש

... אמר ר'יצחק נפחא, בעלילה גדולה בא המן על ישראל שנאמר ובמלאת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן, אין העם האמור כאן אלא ישראל, אמר המן לאחשוורוש אלקיהם שונא זמה הוא, העמיד להם זונות ועשה להם משתה וגזר עליהם שיבואו וישתו ויעשו כרצונם שנאמר "לעשות כרצון איש ואיש", מי שירצה יבוא, ומי שלא ירצה לא יבוא, כדי שלא יהא פתחון פה למדה"ד לומר בעל כרחם הביאום.

עמד מרדכי ומיחה בידם. הניחו דברי מרדכי והלכו לאותו משתה י"ח אלף ותקמ"ד, עמד השטן והשטין עליהם ואמר לפני הקב"ה רבש"ע עד מתי אתה תדבק באומה זו שהם מפרישים עצמם ממך, אבד אותם בזמן הזה, אמר לו ותורה מה תהא עליה, אמר ליה רבש"ע תסתפק בעליונים, אף הקב"ה השוה דעתו באותה שעה, אמר הקב"ה אומה זו שבשבילה רבות אנחותי בכל יום אשביתה מאנוש זכרם, מיד אמר הקב"ה הביאו לי אגרות ואכתוב עליהם כליה, מיד הלך השטן להביא מגילה, כשראתה התורה כך יצאת לפניו בבגדי אלמנות ונתנה קולה בבכי, ולקול בכייתה צעקו מה"ש, שנאמר הן אראלים צעקו חוצה, אם ישראל בטלים אנו למה צריכין בעולם, כיון ששמעו חמה ולבנה כך חגרו שקים ונתנו קולם בבכי, שנאמר "שמש וירח קדרו", שמים וארץ נתאבלו שנאמר "אלביש שמים קדרות", [עמד אליהו] ואמר יבטלו ישראל שיחזרו ממקום למקום ללמוד תורה ומשתעבדים על השבת ועל המילה ועל המצות, מיד רץ אליהו ז"ל בבהלה אל צדיקי עולם ואל נביאים הראשונים, ואמר להם שמים וארץ וכל צבא השמים בוכים במר נפש וכל העולם כולו אחזתו חיל כילודה ואתם יושבים ודוממים, אמרו לו מפני מה, אמר להם מפני שאכלו ושתו ממשתה אחשוורוש והושלמו ישראל לטבח ולמחות שמם מן העולם, אמר משה לאליהו כלום יש אדם כשריב בדור, אמר לו **יש אדם אחד בהם ומרדכי שמו**.

אמר לו הודיעו שיעמוד הוא משם ואנחנו מכאן בתפלה ותחנונים, אמר לו רועה נאמן כבר כתבו אגרות של כליה על צאנך וכבר היא חתומה, מיד א"ל משה לאבות העולם אם בטיט היא חתומה רחמים נשמעים, ואם בדם היא חתומה מה שהיה יהיה, מיד בא אליהו ז"ל אצל מרדכי והודיעו, ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, מה עשה מרדכי, קבץ את כל תינוקות של בית רבן ועינה אותם

מיחו, ומרדכי מיחה ע"כ נקרא **אדם כשר** צדיק גמור שלא נתפס בעוונם].

יב. [הערת המעתיק] י"ל דנקרא **אדם כשר** מפני שמיחה כדאי' בגמרא ע"ז דף ד) שצדיק גמור שאינו מוחה הוי כצדיק שאינו גמור. והסנהדרין היי שם ולא

התורה כשפרצו ופרקו עול בימי אחאב ומנשה ושאר הרשעים היו עושים ביד רמה ולא הי' שומעין מן הנביאים והצדיקים אשר ביניהם ואעפ"י שהיו ערבים זה בזה ולא הי' מתחבאי' מהם וכ"ש באותו זמן אלא וודאי אין צורך לדחוק עצמנו אלא נאמר שהי' מוחים בקרובים שלהם ומלמדי' בבתי מדרשות לבאין לשמשן כדרך ששימשן יעקב אבינו ע"ה, אבל לא מסרו עצמן להריגה כאברהם אבינו ע"ה שיחד עצמו לנפשו ושילם אותו בראשו ועל כן ניתן חסד לאברהם תולדות השמים והארץ, עכ"ל.

לט

אפילו אם הוא מסופק אם ישמעו בקולו כשמוחה על עוברי עבירה ג"כ נענש מטעם ערבות אם לא מיחה

בשו"ת מהרלב"ח (תשובה ע"ז) בפירוש מאמר לרבותינו ז"ל "שכל ישראל ערבים זה לזה" כתב, וז"ל:

ועל ענין פירוש מה שאמרו רבותינו ז"ל שכל ישראל ערבים זה לזה כבר מהמאמר שכתבתי למעלה מבואר האמת כי זה דוק' במי שיש בידו למחות ואינו מוחה שכשהוא רואה לאחד עובר עבירה ויש בידו למחות ואינו מוחה הוא נענש על אותו מוחה עון, ושורת הדין כן נותנת, ולא לבד נענש מי שיכול למחות ואינו מוחה, אלא אפילו מי שיש לו ספק אם ישמעו בקולו כשמוחה בידם או לא נענש, אם אינו מוחה לראות, אם יוכל למחות.

וכן אמרו ז"ל בשבת על פסוק "וממקדשי תחלו". אבל כשודאי אינו יכול למחות אינו נענש על עון אחרים, וכל שאינו נענש על הנסתרות ואף על פי שבסנהדרין פרק נגמר הדין חלקו רבותינו ז"ל בדבר הזה ויש מי שאומר שם, שאחר שעברו ישראל את הירדן נענשו על הנסתרות. וראיתו מעכ"ן. נרא' שמסקנ' התלמוד שלא כדעתו אלא כסבר' החולק עליו שלא ענש על הנסתרות לעו'. ונענשו על עכן משו' דהווי ידעי ביה אשתו ובניו כדאיתא התם. מה תאמר הרי לא ידעו בו ישראל ונענשו. נראה לי לומר שלהיות ישראל שם כלם מקובצ' והיתה השגחת אלקינו יתברך דבקה בהן לעשות עמהם ניסים שלא על דרך הטבעי היה צריך שכלם יהיו צדיקים אמנם כשחטא אפילו אחד מהם הרי הם כמו הגוף שחלה א' מאיבריו שנאמר עליו חלה פלוני: ואין ראוי שתהיה השגחת אלקינו יתברך דבקה עמהם. וגם זה מדרך המשפט האמיתי הוא. ומלך המשפט יזכה אותנו לראות בבנין בית קדשנו במהרה בימינו אמן.

נאם הצעיר יושב ירושלים עיר הקודש תוב"ב נכאה לבב. כי יראה חרבות בית מקדשה סביב. לוי בכמה"ר יעקב ו' חביב ז"ל.

[ג.ב. ועיין בשו"ת בנימין זאב סימן ש"ג, שמחוייב להוכיח בין שוגג ובין במזיד אפילו אם ברור לו שלא יקבלו, ואם לא הוכיח עבר על מצוה עשה של הוכיח תוכיח, ויקבל עונשו על זה, עיי"ש. וכעת בא לידי שו"ת מהר"ם שיק ועיין שם בסימן או"ח ש"ג ותראה נפלאות].

פרק ב

אחר שגמרתי החיבור בענין תוכחה, מחאה, וערבות, אינה הי' לידי הספר הק' שו"ת מהר"ם שיי"ק, ואנו מעתיקין התשובה ככתבו וכלשונו, רק חילקנו לקטעים, והוספנו מתורות לפני כל ענין וענין כדי להקל על הקורא. והא לך מה שכתב בענין מחאה תוכחה וערבות.

בשו"ת מהר"ם שיי"ק תשובה ש"ג ז"ל:

מלחם ומים והלבישם שקים והושיבם על אפר והיה צווח ובוכה עמהם ביום ובלילה, והמן נתייעץ באוהביו.

(ילקוט מגילה עה"פ "בלילה ההוא נדדה שנת המלך")

לז

נח קיבל שכרו על שהיה עומד ומוחה ברבים מאה ועשרים שנה

מה שכרו של נח שהי' עומד ומוחה ברבים כל אותן מאה ועשרים שנה עד שלא בא המבול לפיכך העיד עליו התורה נח איש צדיק תמים עכ"ל. (תנא דבי אליהו זוטא כ"ב)

לו

מלבד עצם חיוב המחאה הרי מי שאינו מוחה מביא תקלה לטעות שהדבר מותר כדברי המאירי

וזה לשון המאירי שבת (דף כ"ט), כל תלמיד חכם שרואה באחד שהוא עושה שלא כהוגן והוא יודע בעצמו שבידו למחות ואינו מוחה גורם תקלה לעולם. וכל שכן בדברים הקרובים לטעות שאדם נעזר (מל' עזר) אחר כן בעשייתן מצד שכבר עשוהו לפניו ולא מיחו. עיין שם כל הענין.

לז

אחד מהדברים שלפי גודל החטא אין הקדוש ברוך הוא מספיק בידו לעשות תשובה הוא, מי שאפשר בידו למחות ולא מיחה כדברי הרמב"ם.

זה לשון הרמב"ם בהלכות תשובה: כ"ד דברים מעכבין את התשובה, ארבע מהן עון גדול והעושה אחד מהן אין הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו, ואלו הן:

(א) המחטיא את הרבים, ובכלל עון זה המעכב את הרבים מלעשות מצוה.

(ב) והמטה את חבירו מדרך טובה לרעה כגון מסית ומדיח.

(ג) הרואה בנו יוצא לתרבות רעה ואינו מוחה בידו, הואיל ובנו ברשותו אילו מיחה בו היה פורש ונמצא כמחטיאו, ובכלל עון זה כל שאפשר בידו למחות באחרים בין יחיד בין רבים ולא מיחה אלא יניחם בכשלונם.

(ד) והאומר אחטא ואשוב ובכלל זה האומר אחטא ויום כפורים מכפר עכ"ל. (רמב"ם הלכות תשובה פרק ד, הלכה א)

לח

שם ועבר מיחו באנשי דורם

בפרק ו' מהלכות עכו"ם כתב הראב"ד על דברי הרמב"ם: "והיה מהלך וקורא" וכו' עד שהגיע לארץ כנען שנאמר "ויקרא שם בשם ד' אל עולם", וז"ל: אמר אברהם, ותמה אני שהרי היו שם שם ועבר איך לא היו מוחין, ואפשר כי מוחין היו ולא אירע להם שישברו את צלמיהם לפי שהיו מתחבאים מהם, עד שבא אברהם ושבר צלמי אביו, עכ"ל.

שיטת המגדל עוז במחאת שם ועבר

ובמגדול עוז כתב ז"ל: ואני אומר איך היו בני דורן מתחבאין מהן והיה שם המלך הנקרא נמרוד לפי שהמריד בני דורו והי' עושין ביד רמה ואז הוחל לקרוא בשם ה' וכפי תרגומו ואמרו רז"ל שהי' מכריזין עליהן למכרן בא וראה כי אפי' ישראל שקבלו

א

לשונות פסק הרמ"א בענין מחאה

הרמ"א ביו"ד (סי' של"ד בסופו) כתב: אע"ג שחייב אדם למחות בעוברי עבירה. וכל שאינו מוחה ובידו למחות נתפס באותו עון. מ"מ אין אדם חייב להוציא ממונו על זה, ולכן נהגו להקל, מלמחות בעוברי עבירה שיש לחוש שיעמדו עליו על גופו ועל ממונו.

וביו"ד סי' קנ"ז כתב: ומכל מקום בדבר שיש חשש סכנה אין צריך למחות, וא"צ להוציא ממונו על זה.

ובחו"מ סי' י"ב דין א' כתב: ויש מי שכתב דמ"מ נוהגין עכשו שלא למחות בעוברי עבירה משום שיש סכנה בדבר שלא ימסרנו למלכות עכ"ל.

ב

סתירה בדברי הרמ"א - דברי הפוסקים

והנה לשון הרמ"א משונה. בסימן של"ד כתב, דאין צריך להוציא ממונו על זה.

ובחו"מ כתב, במקום שיש סכנה.

וביו"ד סי' קנ"ז כתב, דבמקום שיש חשש סכנה, אין צריך להוציא ממונו על זה. ויש בלשונו סתירה.

ובפ"ת בסי' קנ"ז (סק"ה) הביא בשם תיבת גומא דצריך להוציא ממונו על זה, והביא שם בפ"ת דבלבוש מבואר דא"צ להוציא ממונו.

והבכור שור בסוטה (דף מ"ז) צווח על מזה שלומדין מדברי הרמ"א הנ"ל להקל מלמחות בעוברי עבירה. דכוונת הרמ"א היינו דווקא בברי היזקא, עיי"ש שהביא ראיות:

ג

קושיית הראשונים בסתירת דברי הגמ' ב"מ ל"א, ערכין טז

וכדי לבוא לכוונת רמ"א, נקדים לבאר מ"ע של תוכחה, והשיטות שיש בה.

הנה בב"מ דף ל"א ילפינן מהוכח אפילו מאה פעמים ומתוכיח אפילו תלמיד לרב, והרמב"ן והר"ן הקשו, דבעירוכין ילפינן מתוכיח אפילו מאה פעמים.

ד

חיוב התוכחה משני טעמים: א. הוכח תוכיח, ב. מטעם ערבות

ונראה דעלינו מצות תוכחה, משום ב' טעמים.

א' משום מ"ע דהוכיח תוכיח.

והב' משום ערבות, שקבלו ישראל בהר גריזים, ובהר עיבל ב"אורו אשר לא יקים את דברי התורה הזאת."

ה

הנפקא מינה בין שני הטעמים

ויש נפ"מ בשורש ב' החיובים, דהנה מצוה תוכחה, כ' הרמב"ם במנין המצוות ובה' דעות הוא בנחת ובדברים רכים ונכנסים תוך הלב, בכל פעם בריצוי אחרת ולא ילבין פניו (מלב"ם).

וכתב בספר התורה והמצוה (והוא פירוש על התורה כהנים מהגאון מלב"ם) דלשון תוכחה בלה"ק כך הוא משמעות שלו בדרך בירור, והוכחה בדברים המושכות לבות בני אדם. מדלא כתיב בלשון יסר.

1

מצינו שבתוכחה מכים העובר עבירה מהלממ"ס

ואפי"ה מצינו דאם לא קיבל ולא שמע בנחת ילבין את פניו, וכמ"ש הרמב"ם שם, וכמו שעשו כל הנביאים, וילפינן לה במו"ק (דף י"ו) מנין שמקללין ומורטיין שערוטיהן, ומכים את העובר עבירה שנאמר וכו', ואין הנביא רשאי לחדש דבר, וע"כ גמרא גמיר לה מהלממ"ס.

ז

הרי זה היפוך משמעות הקרא

ואם כן הוא גופי' תקשה. למה משמע קרא בהיפוך בפרט די"ל דלשון תוכיח, בא למעט דווקא בדרך תוכחה:

ח

לשון תוכחה נקט משום תלמיד לרב שהוא בכלל ורק בדרך ריצוי

אמנם לפי האמת, דהקרא מייירי אפילו תלמיד לרב, א"כ אצטריך למכתב דווקא בלשון תוכחה, וכמ"ש הריטב"א בדרך כבוד, כמ"ש למדתנו רבינו, דאפילו בן אינו רשאי להיות שליח בית דין להכות את אביו כמבואר במכות (דף י"ב), וכ"ש תלמיד לרב, ואם כן איכא למימר, דבאמת מלשון תוכיח, משמע אפילו מאה פעמים. דאפי' עד הכאה ובאינו רוצה לשמוע.

וא"כ קשה בכה"ג הא אפילו בדרך יסורין. ולמה נקט תוכיח, ועל כרחק אמרינן דאפילו תלמיד לרב בכלל. ושם בעינן דווקא בדרך תוכחה, ושני הדרשות עולות בקנה אחד:

ט

מצד תוכחה די בדברים רכים וריצויים, מצד ערבות החיוב למחות בכל אופן שיועיל

ויותר נראה דמשום מ"ע של תוכחה, הי' סגי בדברי רכ"ו וריצויי', אבל מצד החיוב הב' היינו מכח הערבות, אנו מחוייבים להשתדל למחות בכל האופן שיועיל.

1

מצות תוכחה קודם הערבות נאמרה בלשון תוכחה - בירור לאחר הערבות המצוה בדרך כפיה ובכל אופן שאפשר

ונראה שזה עיקר שקשר וחייב הקב"ה להטיל עלינו הערבות לטובת ישראל ומצד אשר אהב אותם שכל אחד יעורר את חברו לטוב שראה והביט הק' ברוך הוא את כל הדורות וראה שהרשעים יהיו להם לשון מדברת גדולות. באמרם שפתינו ומעשינו אתנו. ואין אדון לנו לייסר או לקנוס אותנו, ומה לכם ולנו אם אנו עוברים על התורה. וד' נתן בחירה וחפשית לאדם ולזאת הביא הקב"ה וקשר אותנו בברית הערבות. ולא לאדם לבדו דרכו. אלא על כל העדה ולזאת הרשות והחיוב ניתן להוכיח ברוב כח ועוז בעוברי עבירה להסיר ההיזק מרבים.

ולזאת מצות תוכחה, שנאמרה קודם שבאנו בברית הערבות, בהר גריזים, נאמרה המ"ע בלשון תוכחה.

אבל לאחר שקבלנו הערבות נהי שבתחילה, נשאר החיוב עלינו, כאשר קבלנו מן הנביאים, להוכיחם אף בדרך כפי', ונידוי כפי האפשר, באופן המועיל. וגם זה בכלל המ"ע של התוכחה, שגם זה בירור הדבר. שמברר לו שחטא רבים יפגיע, והחיוב לסלק הנזק. בכל אופן שאפשר, ומי יעיז פניו לומר, שהחיוב עלינו לשתוק, ולהיות כאיש נדהם, וכאלם לא יפתח פיו, בראותינו סכנה לנפשינו וזהו הוכח תוכיח את עמיתך, ולזאת החיוב עלינו למחות בעוברי עבירה בכל אופן שאפשר: